

Aplikácie a riešenia dištančného vzdelávania a e-vzdelávania*

Lukáš Štrbo

Slovenská technická univerzita v Bratislave
Fakulta informatiky a informačných technológií
`xstrbol@stuba.sk`

8. december 2020

Abstrakt

E-vzdelávanie sa stáva stále viac populárnejšou metódou nadobúdania vedomostí. Mnohí ľudia ju preferujú najmä kvôli rýchlosti a efektívnosti získavania poznatkov. Prostredníctvom internetu sa dokážeme vzdelávať pomocou rôznych aplikácií, webov, kurzov alebo aj diskusných fór. S e-vzdelávaním ide ruka v ruke dištančné vzdelávanie, ktoré hlavne v ťažších časoch, ako je napríklad nemožnosť zúčastňovať sa prezenčnej výučby z dôvodu pandémie COVID-19, je voľbou číslo jedna. V tejto práci si zadefinujeme pojmy e-vzdelávanie a dištančné vzdelávanie. Cieľom tejto práce je sprehľadniť čitateľovi rôzne typy dištančného vzdelávania. Rozoberieme si a porovnáme riešenia dištančného vzdelávania a ich priamu aplikáciu. Zameriame sa na výhody a nevýhody, ale aj ktoré softvéry alebo platformy sú lepšie pre dištančné vzdelávanie na základe výskumu a akým výzvam čelia školy počas pandémie COVID-19.

Úvod

Vzdelávanie sa prostredníctvom počítača a webu stáva stále viac populárnejšou a častejšou metódou výučby, či sa jedná o školy alebo o samoukov. V súvislosti aj s celosvetovou pandemiou COVID-19 bola väčšina škôl nútená prejsť na dištančné vzdelávanie. Dištančné vzdelávanie je spojené s e-vzdelávaním. Tieto výrazy špecifikujeme v sekcii 1. Nie vždy je jasné, čo sa pod dištančnou výučbou myslí a aké technológie pod ňu spadajú. Preto v sekcii 2 a 3 budeme bližšie špecifikovať čo pod dištančným vzdelávaním rozumieme a aký vývoj mali rôzne podporné systémy.

V súvislosti s pandemiou COVID-19 a prechodom na dištančné vzdelávanie prichádzajú určité výzvy vo vzdelávaní. Je veľmi dôležité zabezpečiť kontinuitu vzdelávania aj počas pandémie a nemožnosti prezenčnej výučby prostredníctvom internetu. V rámci tohto prechodu bol vykonaný výskum zameraný na spätnú väzbu od študentov k on-line riešeniam, výhodám a nevýhodám a ich obavám ohľadom vzdelávania.

*Semestrálny projekt v predmete Metódy inžinierskej práce, ak. rok 2020/21, vedenie: Ing. Fedor Lehocki, PhD.

1 Definícia dištančného vzdelávania a e-vzdelávania

Dištančné vzdelávanie je proces výučby, ktorý prebieha na diaľku bez priameho kontaktu učiteľa a študenta. [2]. Dištančné vzdelávanie zahŕňa poskytovanie systémov (elektronických alebo iných) na nadviazanie a udržiavanie komunikácie medzi učiteľmi a študentmi. Stará koncepcia dištančného vzdelávania bola spojená výlučne s tlačnými materiálmi, zatiaľ čo nová koncepcia dištančného vzdelávania zahŕňa doplnkový materiál používaný prostredníctvom netlačených médií, ako sú počítače, notebooky, nahrané prednášky vo formáte videí alebo aj interaktívne stretnutia medzi študentmi.

Existujú 2 typy dištančného vzdelávania na základe interakcie študentov, a to synchronne a asynchrónne dištančné vzdelávanie. Synchronná metóda vyžaduje prezenčnú účasť študenta takzvane tvárou v tvár. Asynchrónna metóda nevyžaduje prezenčnú účasť. Potreba, aby sa študenti a učitelia zhromaždili prezenčne, je vylúčená a študenti si sami zvolia vlastný časový rámec na interakciu.

E-vzdelávanie je závislé od technológií, podporuje a zlepšuje výučbu. Ide o elektronickú technológiu na poskytovanie, podporu a zdokonaľovanie výučby a učenia sa.

E-vzdelávanie je prirodzene vhodné na dištančné a flexibilné vzdelávanie, ale dá sa použiť aj v spojení s prezenčnou výučbou [1]. V prípade spojenia s prezenčnou výučbou sa používa termín Blended learning. E-vzdelávanie môže tiež odkazovať na vzdelávacie webové stránky, ako napríklad webové stránky ponúkajúce pracovné listy a interaktívne cvičenia. Výraz e-vzdelávanie sa široko používa aj v obchodnom sektore, kde sa všeobecne vzťahuje na nákladovo efektívne on-line školenia.

2 Typy dištančnej výučby

Dištančná výučba môže nadobúdať rôzne formy. Postupom času sa rozvíjali rôzne typy sprostredkovania dištančnej výučby. Typy dištančnej výučby môžeme rozdeliť podľa použitia špecifických technológií a kombinácie prezenčnej výučby s použitím špecifických technológií [5].

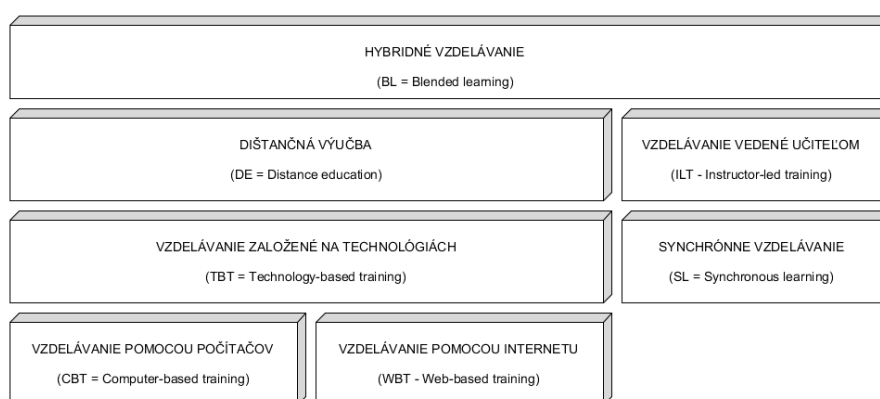
Rozdelenie podľa použitia špecifických technológií:

- **Technology-based training (TBT)** alebo aj e-vzdelávanie.
- **Computer-based training (CBT)**, ktorý používa počítače vo výučbovom procese na prenos znalostí, vykonávanie cvičení alebo simulácií. V rámci tohto konceptu sú aj rôzne kurzy, ktoré v minulosti boli dodávané na CD.
- **Web-based training (WBT)** je typ dištančnej výučby, ktorý prebieha na internete prostredníctvom protokola TCP/IP. Zahŕňa prenos znalostí, ako aj ich overenie, komunikáciu medzi používateľmi a riadením vzdelávacieho procesu s využitím webových stránok a webových aplikácií.

Rozdelenie podľa kombinácie technológií a prezenčnej výučby:

- **Instructor-led training (ILT)** je výučbový proces, v ktorom učiteľ vyučuje skupinu študentov. Hodiny prebiehajú väčšinou priamo v priestoroch školy. Tradičná výučba môže nadobudnúť aj takú formu, počas ktorej učiteľ komunikuje so žiakmi prostredníctvom internetu.

- **Synchronous learning (SL)** znamená, že aktivity a výučba sú vedené v reálnom čase, ale sú realizované cez internet. Študenti aj učitelia sú prihlásení do jedného systému, takzvaného virtuálneho učebného priestoru, v ktorom prebieha výučba.
- **Blended learning (BL)** alebo aj hybridné vyučovanie je spôsob výučby, ktorý kombinuje tradičný model výučby s dištančnou formou výučby. V tomto modeli výučby sú prednášky prednášané väčšinou vzdialene a prebiehajú on-line konzultácie, zatiaľ čo cvičenia a praktické hodiny sa uskutočňujú priamo na univerzite prezenčnou formou.

Obr. 1: Vzťahy medzi pojmami v dištančnom vzdelávaní [5]

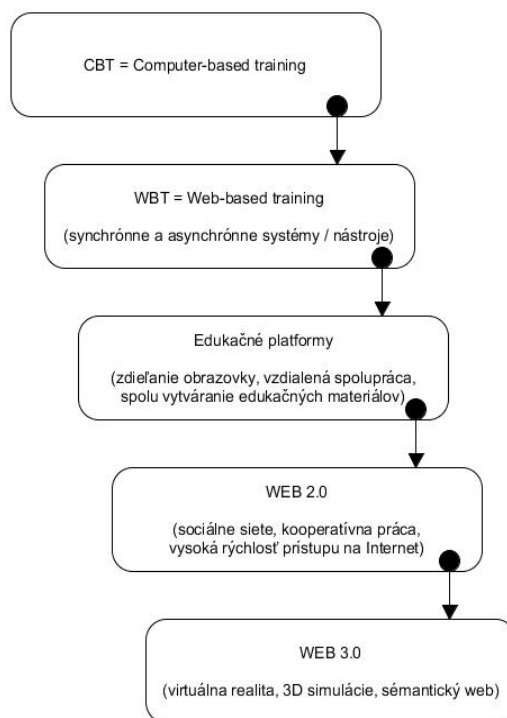
Vzťahy medzi pojmami spojenými s dištančným vzdelávaním sú znázornené na obrázku 1. Oblasť dištančného vzdelávania pokrýva širokú sféru technológií a metód vzdelávania. V závislosti od prenášaného obsahu (napr. kurz v angličtine), sa používajú rôzne nástroje a techniky výučby.

3 Vývoj podporných systémov pre dištančné vzdelávanie

Systémy podporujúce dištančné vzdelávanie boli pôvodne navrhnuté na výučbu pomocou počítača (CBT) [5].

S príchodom internetu sa objavilo veľa nástrojov, ktoré podporujú vzdelávanie prostredníctvom webu (WBT). Pôvodne išlo len o statické stránky, ktoré poskytovali učebné materiály. Neskôr sa objavili dynamické stránky, ktoré vyžadovali určitú interakciu používateľov, ako sú napríklad diskusné fóra alebo interaktívne cvičenia. Ide o internetové služby, ktoré spolupracujú s databázou obsahujúcou učebné materiály a testy na kontrolu vedomostí študentov. Tieto služby umožňujú učenie a komunikáciu v asynchrónnom režime. Učebné materiály môže učiteľ priebežne aktualizovať a ukladať do elektronickej databázy. Priama komunikácia medzi študentom a učiteľom je nadviazaná aj vďaka e-mailu.

Ďalším krokom vo vývoji systémov na podporu dištančného vzdelávania bol vznik synchrónnych komunikačných nástrojov, ako sú chat, audio a videokonferencie, virtuálna tabuľa a zdieľanie obrazovky. Spojenie týchto komunikačných nástrojov do aplikácie funguje ako virtuálna učebňa. Dnes sú to napríklad Google Classroom, Google Meet, Cisco Webex Meetings, Zoom Meetings, Microsoft Teams a podobne. Vývoj podporných systémov je zobrazený na obrázku 2.

Obr. 2: Vývoj podporných systémov pre dištančné vzdelávanie [5]

4 Výzvy vo vzdelávaní a výučba počas pandémie COVID-19

V súvislosti s pandemiou COVID-19 boli školy a univerzity zatvorené a pre zabezpečenie kontinuity vzdelávania, sa z prezenčnej výučby prešlo na on-line výučbu [3]. Sme tak svedkami núteného prerušenia klasickej organizácie vzdelávania, jej štruktúr a rutín. Prioritou všetkých vzdelávacích systémov je neprerušovať výučbu. Preto sa pokladá za dôležité zabezpečiť výučbu aj v on-line priestore a zabezpečiť dôsledné spojenie medzi učiteľmi a žiakmi.

Medzi rôzne iniciatívy na oslovenie študentov počas on-line výučby, patrí:

- Využívanie špecializovaných platforiem pre on-line výučbu a oficiálnych webových stránok, ktoré centralizujú iniciatívy v tejto oblasti 3.

- Podpora študentov a rodičov prostredníctvom častých správ, vysvetlení, otázok a odpovedí za pomoci používania e-mailov a sociálnych sietí.
- Reorganizácia hodnotiacich postupov, ako napríklad úprava alebo zrušenie skúšok, písomiek a testov.
- Zavedenie konkrétnych opatrení zameraných na dosiahnutie rovnosti vo vzdelávaní, najmä preto, že zraniteľné skupiny sa počas krízových situácií stávajú ešte viac zraniteľnejšími (príkladom je poskytnutie počítačov a telekomunikačných balíkov úradmi pre rodiny v ťažkostiach).

4.1 Výskum

Zámerom výskumu bolo zistiť ake sú najčastejšie používané on-line riešenia, výhody a nevýhody dištančnej výučby a či študentom vyhovuje takýto typ výučby. [3]

Vzorku vo výskume tvorilo 152 študentov z Fakulty psychológie a pedagogických vied Ovídiovej univerzity v Konstanci, ktorá sa nachádza v Rumunsku [3]. Zúčastnení výskumu boli ženy vo veku od 18 do 52 rokov zo všetkých stupňov štúdia. Výskum sa uskutočnil on-line pomocou Google formulárov.

4.2 Výsledky výskumu

Vo výskume boli zistené nasledujúce výsledky [3]:

- Prvá otázka sa opýtala účastníkov na ich názor ohľadom prechodu z prezenčnej výučby na dištančnú výučbu spôsobeného pandémie COVID-19. 64,47% opýtaných odpovedalo, že im vyhovuje dištančná výučba. Pre 34,21% opýtaných je dištančná výučba prijateľná a pre 1,31% opýtaných dištančná výučba je neprijateľná a nevyhovuje im.
- Druhá otázka sa opýtala účastníkov, aby vymenovali najpoužívanejšie on-line platformy počas dištančného vzdelávania. Výsledky ukazujú, že 92,10% účastníkov a ich učiteľov používa Cisco Webex Meetings, 42,10% používa WhatsApp a e-mail, 41,44% Zoom Meetings, 1,31% Moodle a 1,31% Academis.
- Tretia otázka umožnila študentom identifikovať hlavné výhody dištančného vzdelávania. Výsledky ukazujú, že 45,39% študentov je spokojných s prístupom k didaktickým prostriedkom, knihám, kurzom a informáciám. 23,68% je spokojných s flexibilnejším rozvrhom, ktoré tieto platformy poskytujú. 75,57% je spokojných s možnosťou zúčastňovať sa hodín bez ohľadu na to, kde sa nachádzajú.
- Štvrtá otázka sa týkala identifikácie hlavných nevýhod dištančného vzdelávania. Výsledky ukazujú, že 55,92% študentov nie je spokojných s veľkým počtom jednotlivých domácich úloh. 27,63% má ťažkosti s časovým manažmentom. 5,92% nie je spokojných s kontrolou a hodnotením domácich úloh. 38,15% chýba živá komunikácia so spolužiakmi a učiteľmi.

5 Výhody a nevýhody dištančnej výučby

V nasledujúcich podsekciiach si rozoberieme výhody a nevýhody dištančného vzdelávania [4]. Každý systém má svoje výhody ale aj nevýhody. Dištančné vzdelávanie nesie so sebou veľa pozitívnych aspektov, ktoré pomáhajú nie len študentom, ale aj učiteľom a univerzitám. Avšak dištančné vzdelávanie nesie so sebou aj isté negatíva ako napríklad formu testovania, komunikácia a interakcia študentov z učiteľmi a podobne.

5.1 Výhody

- Pre študovanie na diaľku študent potrebuje iba zariadenie s prístupom na internet, ako napríklad počítač. Študent sa sám rozhodne, kedy a kde bude učebné materiály študovať.
- Je možné ušetriť peniaze za školné, dopravu, učebnice, skriptá ale aj ubytovanie pre študentov.
- Nesmelí študenti sa cítia komfortnejšie v kladení otázok učiteľom ak niečomu nechápu.
- Študenti si môžu prednášku vypočuť viackrát (napr. video nahrávky prednášok).
- Dištančné vzdelávanie umožňuje učiteľom rýchlo získať spätnú väzbu od veľkého počtu študentov. Každý študent má možnosť klásť učiteľovi otázky, ktoré ho zaujímajú.
- Dištančné vzdelávanie je ideálnou alternatívou denného štúdia pre ľudí so zdravotným postihnutím. Títo študenti nemajú vždy možnosť fyzicky navštevovať hodiny z dôvodu zlého zdravotného stavu.

5.2 Nevýhody

- Študent je zbavenýlivej komunikácie s učiteľom aj s ostatnými študentmi. Prednášky tým strácajú veľa na významovom obsahu.
- Nesmelí študenti, ktorí sa cítia lepšie pri interakcii na diaľku, si nezvyknú na živú komunikáciu.
- Testovanie on-line nie je vhodné na rozvoj schopnosti samostatne myslieť, asimilovať materiál a snažiť sa ho uplatniť vo svojom živote. Výsledky, ktoré získa študent po zvládnutí daného testu, nebudú vždy odrážať úroveň jeho vedomostí z témy, na ktorú sa pripravoval.
- Dlhodobá práca na počítači má negatívny vplyv na zdravie, zrak a chrbticu.

Záver

Vývoj podporných systémov sa stále urýchľuje a stále sa prichádza na nové riešenia a technológie. V dnešnej pokročilej dobe a taktiež v rámci technologického pokroku je možné uskutočňovať dištančné vzdelávanie prostredníctvom internetu.

Na margo uzatvárania škôl z dôvodu celosvetovej pandémie COVID-19 boli školy nútené prejsť na dištančné vzdelávanie. Dištančné vzdelávanie so sebou berie isté klady ale aj zápory. Vo výskume boli účastníkmi zodpovedné otázky ako boli spokojní s on-line výučbou a či mali potiaže s prechodom. Výskum ukazuje, že iba malé percento opýtaných malo isté ťažkosti s prechodom na dištančnú formu výučby. V rámci výskumu môžeme vidieť aj najčastejšie používané on-line platformy pre dištančné vzdelávanie.

Literatúra

- [1] Amani Mubarak Al-Khatir Al-Arimi. Distance learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152:82–88, October 2014.
- [2] Sadhasivam Panchabakesan. Problems and prospectives in distance education in india in the 21st century. *Problems of Education in the 21st Century*, 30:113, 2011.
- [3] Claudia SĂLCEANU. Higher education challenges during covid-19 pandemic. a case study. *Year XVI, Issue 1/2020*, page 104, 06 2020.
- [4] Nina A. Sokolova. The pros and cons of distance learning. In *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*. Cognitive-Crcs, December 2018.
- [5] Aneta Wiktorzak and Romuald Kotowski. Distance learning. 07 2016.